

Het eerste nummer van Bijenhouden heeft veel positieve reacties uitgelokt; dank aan alle lezers die reageerden via de e-mail, telefoon of op Bijenhouden.nl. Naast alle pluspunten is er ook een minpunt: de bezorging. De eerste nummers waren dinsdag 16 januari al bezorgd, op dinsdag de 23ste waren er nog lezers die het januarinumnummer niet hadden ontvangen. Dat moet echt anders. Select-mail is verantwoordelijk voor de bezorging en zij heeft beloofd dat dit minpunt is weggewerkt als het februarinummer bezorgd moet worden. Laat van u horen als dit februarinummer later dan 18 februari bij u op de mat valt.

Met veel plezier heb ik het artikel over de kunststof Segebergerkast gelezen, dat is dus een duurzame, lichte kast waarin de bijen kunnen profiteren van een optimale klimaathuishouding. Toch verwacht ik op dit artikel diverse reacties omdat de handige standaard raammaat en kastafmetingen in het gedrang lijken te komen.

In dit nummer is een oude bekende terug: Pieter van Breugel zal, op veler verzoek, weer een aantal artikelen over solitaire bijen schrijven uiteraard voorzien van verschillende kleurenfoto's.

In deze 'van de redactie' wil ik u attent maken op de nieuwe NBV website www.bijenhouders.nl. Hier kunt u onder andere lezen dat er nog een website redacteur wordt gezocht en dat er binnenkort een nieuw plantenvademecum van de hand van A. Koster zal verschijnen.

Marleen Boerjan

inhoud

De Segeberger kast Hayo Velthuis en Jan Charpentier

Bijenhouden in piepschuim

3

Imkerervaringen Jaap Smit

Vijftig jaar ontwikkeling in de bijenhouderij (2)

5

Solitaire bijen Pieter van Breugel

De wilg favoriet bij solitaire bijen

6

Kort

Wintersterfte | Ameland | BD-imkerdag

8

Biologie Mari van Iersel

Zwermen

9

Van imker tot imker Ko Zoet

10

Interview met teler Bertus Jochems Mari van Iersel

'Professionaliteit is mijn handelsmerk'

11

Column Hanna Bijs

Van bijen houden

13

De Duurzame Bij (2)

Primorskybij ruimt geïnfecteerd broed

14

Buitensnippers Astrid Schoots

16

Dilemma's in de praktijk Astrid Schoots

Natuurbouw of kunstraat?

18

Column Jos Plaizier

Bijschrift

13

NBV-pagina's

Maandblad Vlaamse Imkersbond

20

Afdeling Ruinen

20

Vergaderdata NBV

20

Bep Vos wisselbeker

20

Praten met bijen en imker

21

Cursussen, Vraag & aanbod, Agenda

22

colofon

Bijenhouden, maandblad voor bijenhouders

Jaargang 1, nummer 2, februari 2007 ISSN 0926-3357. Uitgegeven door de Nederlandse BijenhoudersVereniging. Verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de 15e van de maand (in juli en augustus verschijnt één nummer) in een oplage van 7.300 ex.

Hoofredacteur

mw. M.L. Boerjan

Redactie

O. Bakker, P. Elshout, M.J. van Iersel, mw A. Schoots, T. Thissen

Vaste medewerkers

mw. N. de Jong, H. Oude Essink, J.A. Smit en K. Zoet.

Redactie & administratie

mw. M.J.E.M. Canters (secretaris)

Postbus 90, 6720 AB Bennekom, t 0317 42 24 22 f 0317 42 41 80 e redactie@bijenhouders.nl bankrekening 53.90.42.897 ABN-AMRO, t.n.v. **Bijenhouden**.

Tarieven voor handelsadvertenties op aanvraag bij de redactie **Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod'** € 10, per 20 woorden, elk extra woord € 0,25. Betaling bij opgave.

Alle in **Bijenhouden** gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs. De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren. Overname van artikelen en illustraties alleen met voorafgaande toestemming van de redactie en met bronvermelding. **Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk acht weken vóór de datum van verschijning aan de redactiesecretaris worden opgestuurd.** Tekst bij voorkeur via e-mail insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's (indien digitaal tenminste 300dpi op te gebruiken formaat). Afdelingen die een cursus organiseren worden verzocht hierover beknopte informatie aan de redactiesecretaris te sturen.

Vormgeving en opmaak Grafisch Atelier Wageningen

Druk Drukkerij Offset Service, Valkenswaard

Omslagfoto Varroaresistent volk van teler Bertus Jochems (foto Ton Thissen)

imkerteknik

De Segeberger kast: bijenhouden in piepschuim

Hayo Velthuis en Jan Charpentier

De Segeberger is een in Duitsland uit styropor (piepschuim) ontwikkelde bijenkast. Hoewel de kast al sinds 1971 in productie is en vooral in Noord-Duitsland populair is, wordt er in Nederland weinig mee gewerkt. In dit artikel gaan we in op onze ervaringen met de Segeberger kast en zijn 'Nederlandse' aanpassingen.

Oorspronkelijke kast

De Segeberger kunststofkasten worden gemaakt met behulp van mallen, die worden gevuld met kunststofbolletjes (styroporgranulaat). Via een speciaal procédé wordt een zeer harde variant styropor verkregen met een hoge dichtheid, waaraan de bijen niet gaan knagen. Alle benodigde onderdelen van de bijenkast zijn in styropor te krijgen: broedkamers, dak, verschillende soorten bodems, tussenbodems etc.

Wij zelf gebruiken 'hoge bodems', waardoor onder de onderbak een ruimte ontstaat van 7 à 9 cm. Hier kunnen de bijen een tros vormen als het volk sterk is, zodat ze niet buiten, in een baard aan de vliegspleet, hangen. Er zijn overigens ook diverse andere bodems in de handel, met vaste of losse vliegplank of zonder vliegplank. Vrijwel al deze bodems hebben een ventilatioerooster met daaronder een lade. De broedkamers kunnen in verschillende hoogten worden geleverd: hoog, normaal



Hoge Segeberger bodem in hout (Celle)



Hoge styropor bodem

en halfhoog. Daarnaast zijn er nog handige hulpmiddelen beschikbaar zoals een tussenbodem die ook bruikbaar is als bijenuitlaat of separator.

De Segeberger kast is vierkant, zodat de bak voor zowel warm- als koudbouw kan worden gebruikt. Er passen elf ramen in. De afstand tussen de ramen (van hart tot hart) is 35 mm; dit in tegenstelling tot de 38 mm die in Nederlandse systemen gebruikelijk is.

De kast is gemaakt voor de Duitse markt en gaat dus uit van de Duitse standaardramen. Het 'Deutsch Normal'-raam is 370 x 223mm met korte oren van 12mm, terwijl onze Simplex ramen 360 x 218mm meten, met oren van 38mm.

Het zijn deze verschillen in raammaat die voor problemen zorgen wanneer we onze Nederlandse Simplexramen in de Segeberger gebruiken. Door hun kleinere maat ontstaat tussen boven- en onderbak een ruimte van 13mm i.p.v. de beoogde bijenruimte van 8mm, een uitnodiging aan de bijen om hier braamraat te bouwen. Ook aan de kopse kanten van het raam is er 5 mm extra ruimte, waardoor de bijen de zijlat aan de wand kunnen vastbouwen. Gelukkig doen ze dit alleen wanneer de kast zwaar bezet is. Wanneer je tijdig voldoende ruimte geeft komt dit maar zelden voor. En tenslotte is er het verschil in de lengte van de oren, waardoor Simplexramen niet passen in een

standaard Duitse uitvoering. Opmerkelijk is dat de kasten niet over een dekplank beschikken. De afdekking gebeurt met plastic folie.

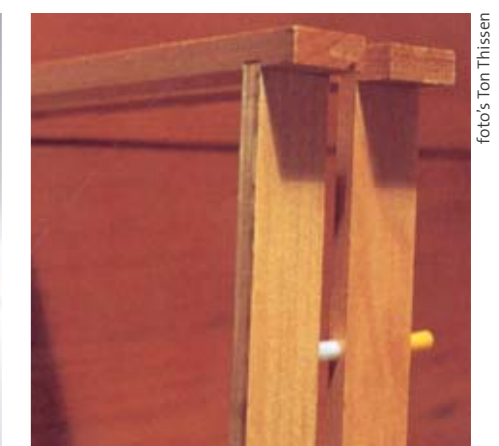
Nederlandse aanpassingen

Gelukkig hebben deponthouders van de huidige NBV al in 1982 het initiatief genomen om enkele aanpassingen aan te brengen. Om te beginnen liet het echtpaar Postma te Groningen de mal voor de broedkamer 5mm lager maken, waardoor het verschil in raamhoogte werd gecompenseerd. Na hen kwamen anderen, die de 5 mm verlaging bereikten door het wegfrezen van de onder- en bovenkant van de Duitse Segeberger. Wel bleken de bakken, zoals aangepast door de verschillende Nederlandse leveranciers niet onderling uitwisselbaar.

Het probleem van de lange Nederlandse oren werd door de Postma's opgelost door de bovenkant van de bak aan de binnenzijde aan te passen. Al deze veranderingen maakten de Segebergerkast een stuk aantrekkelijker voor Nederlands gebruik. Ook het Bijenhuis in Wageningen heeft aan de Nederlandse maten aangepaste Segebergerkasten beschikbaar.

Hoffmannraampjes en Erlangers

In de Nederlandse bijenkasten houden afstandsstrips de ramen op hun plaats. Deze ontbreken meestal bij de Sege-



Hoffmannramen, waarbij de afstand 35 mm is verkregen door verbreding zijlaten

foto's: Ton Thissen

berger, omdat met Duitse Hoffmann-raampjes wordt gewerkt. De zijlatten van dit Hoffmannraam zijn over een deel van de lengte verbreed tot 35mm.

Door die vorm komen de ramen gedeeltelijk tegen elkaar te liggen. De zijlat van het Hoffmannraam is slechts voor een deel verbreed om het vastkitten te beperken. Voor zover dat vastkitten toch gebeurt laten de ramen bij het uitnemen gemakkelijk los. Nadat één of meer ramen zijn uitgenomen, zijn de overige ramen als pakket in de bak te verschuiven zonder dat ze opgetild hoeven te worden. Hetzelfde schuiven werd bereikt met de afstandblikjes die we vroeger kenden. Tegenwoordig zijn er ook losse kunststof afstandhouders in de handel.

Een nadeel van de verbreding van het Hoffmannraam is, dat hierdoor bij het slingeren de raat niet vlak tegen de korf ligt. Bij jonge raat leidt dat tot beschadiging. De afneembare Erlangers hebben op dit punt een voordeel.

Van ons beiden gebruikt Jan Charpentier tot volle tevredenheid deze Erlangers, terwijl Hayo Velthuis het op Duitse strippen houdt, d.w.z. strippen die een raatafstand van 35mm opleveren. Deze strippen worden geklemd tussen een houten balkje en de styropor zijwand, dus wat meer naar buiten dan we in houten kasten gewend zijn. Een open vraag is nog welke raatafstand (35 of 38mm) de voorkeur verdient.

Goed klimaat en andere voordelen

De praktijk van het imkeren met deze kasten heeft ons verschillende voordelen laten zien: door de uitstekende isolerende eigenschappen van de kast ontwikkelen de volken zich in het voorjaar sneller.

Wel is er daardoor mogelijk eerder

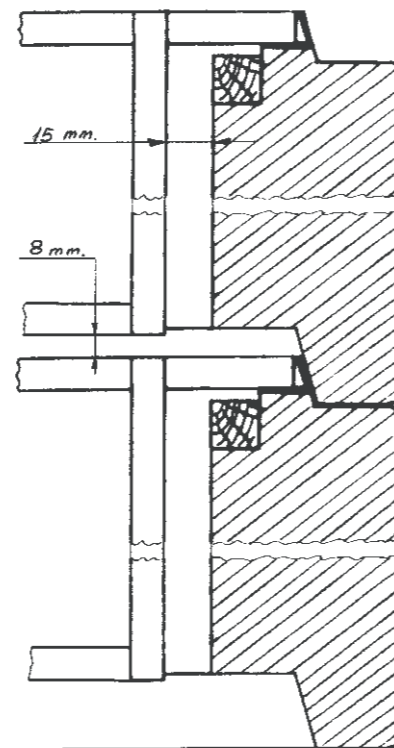
kans op zwermen. In de winter is het beschimmelen van de raten in de onderbak nauwelijks een probleem, mits bodemventilatie (hoge bodem) aanwezig is. Daarnaast is ons gebleken, dat het vochtgehalte van de gewonnen honing enkele procenten lager is dan van de honing die in dezelfde periode werd afgenomen van de volken in houten kasten. Dit alles wijst erop, dat de temperatuurverdeling in de Segeberger gunstiger is voor de bijen.

Een ander voordeel van deze kunststofkast is z'n gunstige aanschafprijs. Wanneer we, aan de hand van de catalogus van het Bijenhuis 2006, de Nederlandse prijzen vergelijken voor een kast met twee broedbakken, kost de Segeberger € 90,00, een Red Cedar Spaarkast € 168,00 (in vuren € 132,45) en een Simplex kast € 187,50 (in vuren € 154,50). De houten kast is dus 50-100% duurder.

Duurzaamheid en onderhoud

Hoe zit het met de duurzaamheid? Hayo Velthuis heeft Simplexkasten die intussen al 30 jaar oud zijn (maar nu wel aan het eind van hun latijn zijn gekomen); maar hij heeft ook nieuwe bodems gekocht die tien jaar later al uiteenvielen. Vergeleken met houten kasten lijken de Segebergers het nadeel te hebben dat het materiaal kwetsbaarder lijkt.

De kast heeft pootjes in plaats van liggers en je kunt ze daarom minder gemakkelijk schuiven; ze moeten op de plek van bestemming worden neergezet. Ook het plaatsen op balken is hierdoor wat lastiger. Het lichtere gewicht resulteert dan ook niet in een gemakkelijker verhuizen; een hulpje blijft gewenst. Maar na 6-8 jaren gebruik zijn er geen ernstige beschadigingen opgetreden. De veronder-



stelde kwetsbaarheid van de styroporkast blijkt in de praktijk mee te vallen. Wel moet worden bedacht dat het van elkaar wrikken van de broedkamers met de kastbeitel tot beschadigingen zal leiden. Men dient daarvoor een breder mes te gebruiken. Ook voorkomt het insmeren met vaseline van de contactvlakken tussen de bakken dat deze hinderlijk met propolis aan elkaar worden gekit.

Wat de duurzaamheid betreft: Postma heeft ervaren dat ze, net als houten kasten, zeker 25 jaar meegaan. Die ervaring wordt gedeeld met de Duitse imkers.

Styropor kasten kunnen ter ontsmetting niet worden afgevlamd, daarvoor moet men een soda-oplossing of iets dergelijks gebruiken.

Een Nederlandse Segeberger?

In allerlei details werk je met de Segeberger net iets anders dan met houten kasten. Inmiddels zijn er door verschillende fabrikanten allerlei verbeteringen bedacht. Maar ook veranderingen die niet steeds echte verbeteringen blijken te zijn. Er is dus alweer een grote variatie ontstaan met als gevolg gebrekkige uitwisselbaarheid. Het zou voor een algemener gebruik van deze kast in Nederland een belangrijke stap vooruit zijn als er normering kwam voor de Nederlandse Segeberger, zodat ook in deze materie eenheid verkregen wordt.



Doorsnede Segeberger met aanpassing Postma



Vaseline op contactvlakken voorkomt vastkitten

Imkerervaringen

Jaap Smit



Vijftig jaar ontwikkeling in de bijenhouderij (2)

Eind jaren vijftig lieten nog veel imkers hun volken zwermen. Een bijenzwerm in de stad was vrij gewoon. Geregeld schepte ik er een. Soms bracht de politie mij achter in de open 'blauwe taxi' naar een zwerm; voor een veertienjarige een belevenis. Ooit schepte ik toen, onzeker staand hoog op de ladder van een brandweergewagen, een zwerm uit een boom boven een drukke weg. Ik was blij met de zwerm weer veilig op de begane grond te staan.

In 1958 maakte ik door een zwerm kennis met Piet Kamstra. Piet werd later in het noorden bekend omdat hij voor veel beginnerscursussen de praktijklessen verzorgde. Hij leerde het imkeren op de tuinbouwschool in Paterswolde. Bijenteelt hoorde toen bij de vakopleiding. Voor het gesubsidieerde (bijenteelt-) cursusonderwijs waren er model-leerplannen. Het lesgeld was laag. Geslaagd van de beginnerscursus kregen 'in de goede oude tijd' twee nieuwe bijenkasten!

Buiten het land- en tuinbouwonderwijs was er in Groningen geen bijenteelt-onderwijs. Piet en ik bereidden ons samen voor op het Diploma Praktisch Imker. Inspectie Landbouwonderwijs erkende dit diploma als bevoegdheid voor de beginnerscursussen. Op 30 mei 1960 slaagden we in Wageningen. Ik was als 16-jarige natuurlijk trots op mijn diploma.

In de zestiger jaren maakten we flink reclame voor de imkerij, samen met de in het noorden bekende imkers Frits Kruse en Wietse Faber. We vonden dat de oudere imkers daar te weinig aan deden. Op de achtergrond stimuleerde dhr. Sportel, destijds secretaris van de Groep Groningen, ons. Kranten reageerden met foto's en leuke cartoons. Onze PR resulteerde in een aantal nieuwe leden.

Ondanks de druk van achtereenvol-

gens studie, militaire dienstplicht en baan als onderwijzer gecombineerd met avondstudie bleef ik met plezier imkeren.

Terugkijken

Terugkijkend op de zestiger jaren denk ik vooral aan:

- *Verandering van drachtomstandigheden.* Welvaartstijging leidde tot kortgemaaid bermen, tot minder kruiden in tuin en



Bijenteelt als hobby: 'Waarom geen postzegels verzamelen?'

park. Witte klaver verdween als belangrijkste zomerdracht.

- *Inspelen op de nieuwe thuisstand op de zandgrond in Noord-Drenthe.* Ik ontdekte er andere drachtplanten en een duidelijke drachtpauze in juni.

- *Afschaffen afmelken kunstzwermen.* Te veel werk en onzeker resultaat.

- *Stoppen met de dubbelwandige Simplexkasten.* Lastig, die overbodige onderdelen.

Mijn schoonvader had nog enkelwandige 8-raamskasten, gebaseerd op de grootte van een korfvolk, met een kleine honingkamer waardoor meer kans op verzegelde honing bij beperkte dracht. Er was goed mee te werken, ze pasten goed in mijn Fiat 600. Maar ik wilde grotere (winter-) volken, en stapte over op Spaarkasten met gaasbodem.

- *Zo nu en dan een korf opzetten.* Met afvliegen tijdens de koolzaaddracht en later afjagen voorkwam ik natuurzwermen. Een korfvolk blijft een lust voor het oog.

- *Kennismaken met andere bijen.* Ontdekken dat bij imkers in het buitenland soms maar ongeveer 10% van de volken zwermt. Waarom werken wij dan met die zwermduivels?

Bij het Bijenhuis in Wageningen werkte ik met prachtige, rustige Italiaanse bijen.

Het waren geleidelijke ontwikkelingen in de jaren zestig. De jaren zeventig brachten grotere veranderingen.

Om over na te denken:

Wat doe je zelf, wat doe je met jouw plaatselijke imkervereniging om het bijenhouden op een positieve manier in beeld te brengen en het imkeren in stand te houden?

Ben je echt tevreden met de eigenschappen van jouw bijen? Kijk eens welk voordeel je kunt behalen met de informatie en/of met teeltmateriaal van de Buckfast-, Carnica-, Landrasvereniging of de Stichting Duurzame Bij.